

3. Stan zachowania przed konserwacją

Okna witrażowe

Brak osłony zewnętrznej witraży spowodował uszkodzenia mechaniczne, korozję, wypłukanie kitu oraz zanieczyszczenie witraży. Zaobserwować można pęknięcia, ubytki szklawic, a także wymienione elementy, które zaburzają pierwotną kompozycję. Na podstawie oględzin stwierdzić można, że szkło zostało zamontowane na stalowej siatce, która posiada oznaki korozji. Złym stanem odznaczają się również stalowe ramy, elementy nośne oraz dociskowe. Faktyczny stan techniczny okien będzie można potwierdzić dopiero w czasie ich demontażu.

Kamienne opaski w gładziach są w dobrym stanie, jednak przy demontażu witraży będzie można ostatecznie ocenić ich stan.

Stolarka okienna i drzwiowa

Stolarka okienna i drzwiowa jest w bardzo złym stanie i nie kwalifikuje się do renowacji, a tylko do rekonstrukcji.

Posadzka

Posadzka w części kościoła przechodziła już renowację. W nawie i kruchcie wejściowej jest w słabym stanie, płyty są zapadnięte, nierówne oraz popękane. Stan niewymienianej posadzki powoduje zagrożenie potknięciem.

4. Witraże

a) Prace przygotowawcze

Przed demontażem należy wykonać dokumentację fotograficzną. Witraże należy bardzo delikatnie zdemontować, zabezpieczyć i przewieźć do pracowni. Otwory po demontażu należy zabezpieczyć twardymi płytami OSB, aby uchronić wnętrze kościoła, przed wpływami warunków atmosferycznych oraz przed włamaniem.

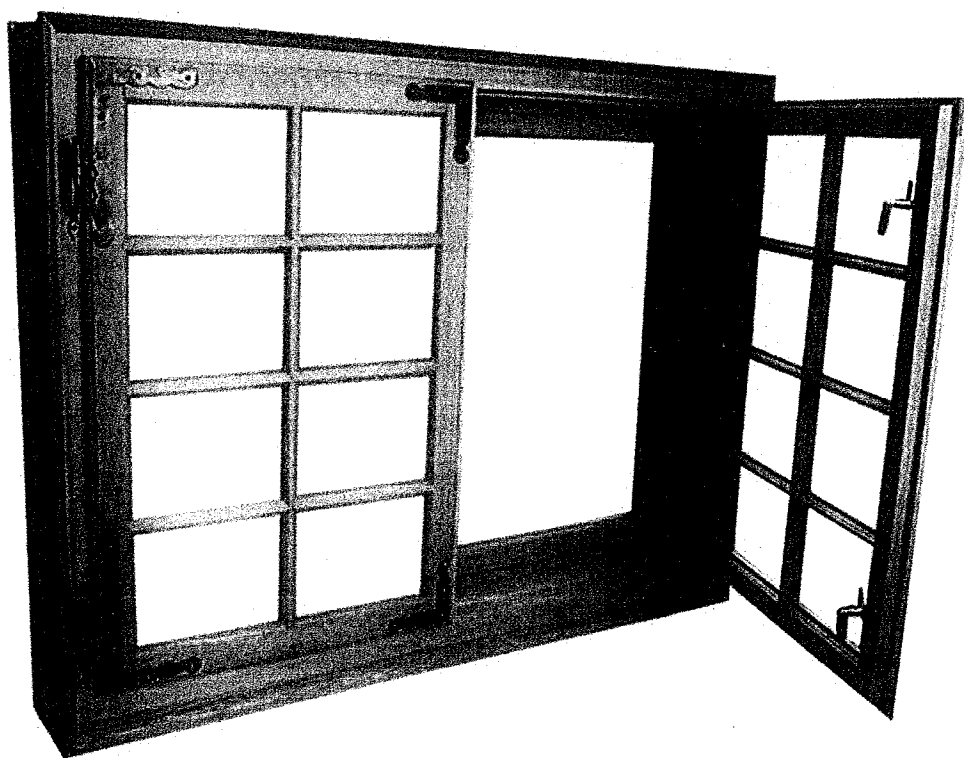
b) Prace renowacyjne

Zakłada się renowację stalowej siatki, jednak gdy po demontażu okaże się że jest bardzo zdegradowana, należy wymienić ją na ołowianą. Witraże wykonywane są przy użyciu profili, które posiadają w przekroju poprzecznym kształt liter „H” i „U”. Profil „H” używa się do łączeń wewnętrznych witraża, natomiast profil „U” do wykończenia krawędzi zewnętrznych.

Pola witrażowe należy wyczyścić, pęknięcia skleić, a ubytki uzupełnić z zastosowaniem szkielec o podobnym kolorze i fakturze. Na witrażach miejscowo występują elementy niebarwione, zaburzające kompozycję witrażu – należy wymienić, aby przywrócić dawny wygląd witraży.

5. Stolarka okienna i drzwiowa

Ze względu na zły stan techniczny okien i drzwi zakrystii i lamusa (dobudowana część będąca przedłużeniem zakrystii) nie nadają się do renowacji – należy je zrekonstruować. Należy wiernie odwzorować drzwi z drzewa dębowego. Renowacji należy poddać wszelkie okucia, klamki oraz zawiasy i wykorzystać ponownie. W przypadku braków lub zniszczenia elementów, należy je odwzorować. Ze względu na różny okres powstawania okien – różnią się podziałami i lokalizacją krat – należy ujednolicić kształt okien, a metalowe okratowanie wykonać na zewnątrz. Projektuje się wykonanie okien skrzynkowych.

Rysunek 1. Przykładowe okno skrzynkowe

6. Posadzka

Posadzka w kościele wykonana jest z kamienia (wapieni zbitych) w dwóch kolorach: jasnym, beżowym o nazwie „Morawica” oraz ciemnym, brązowym „Bolechowice”. Wzór posadzki ułożony jest w szachownicę, karo. Renowacja posadzki obejmuje jej część w nawie oraz w kruchcie wejściowej. Posadzka w prezbiterium została odnowiona wcześniej.

Przed rozbiórką posadzki należy wykonać dokładną dokumentację fotograficzną. Następnie należy delikatnie zdemontować kamienne płyty i ocenić, których stan pozwala na

ponowne użycie. Przeznaczone do ponownego montażu płyty należy poddać oczyszczeniu, konserwacji oraz oszlifowaniu, a brakujące elementy zrekonstruować z marmuru „Morawica” i „Bolechowice”. Przed wykonaniem kamiennej posadzki, należy przygotować oraz wypoziomować podłoże z piasku, następnie należy układać płyty, zgodnie z pierwotnym wzorem, zachowując układ kolorów. Po zakończeniu układania płyt należy je zaspoinować, a na koniec całą powierzchnię zabezpieczyć.

7. Uwaga

Ze względu na prace ziemne w kościele oraz możliwość występowania pod posadzkami starszych warstw użytkowych a także pochówków, wszelkie prace wykonywane w kościele należy wykonywać pod nadzorem archeologicznym

Przed rozpoczęciem oraz zakończeniem prac należy powiadomić Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, co najmniej 3 dni przed tym terminem.

8. Rys historyczny

Kościół świętej Małgorzaty w Moskorzewie w powiecie szczekocińskim został zbudowany pod koniec XIV wieku, dzięki fundacji z 1380 roku Klemensa z Moskorzewa herbu Piława, podkanclerza koronnego i kasztelana wiślickiego, zaufanego współpracownika Władysława Jagiełły. Budowla stanęła prawdopodobnie na miejscu starszej, drewnianej, gdyż parafia wzmiankowana była już w źródłach pisanych w latach 1345-1358.

W drugiej połowie XVI wieku miejscowość wraz z kościołem była pod władzami gorliwych protestantów: Stanisława i Marcina Moskorzewskich. To dzięki nim w 1558 roku kościół przejęli kalwini, a po kilku latach arianie. Na początku XVII wieku świątynia wróciła w ręce katolików. Wnętrze budynku przez lata podlegało modernizacji ze względu na odmienne wymagania kultu i jego liturgii.

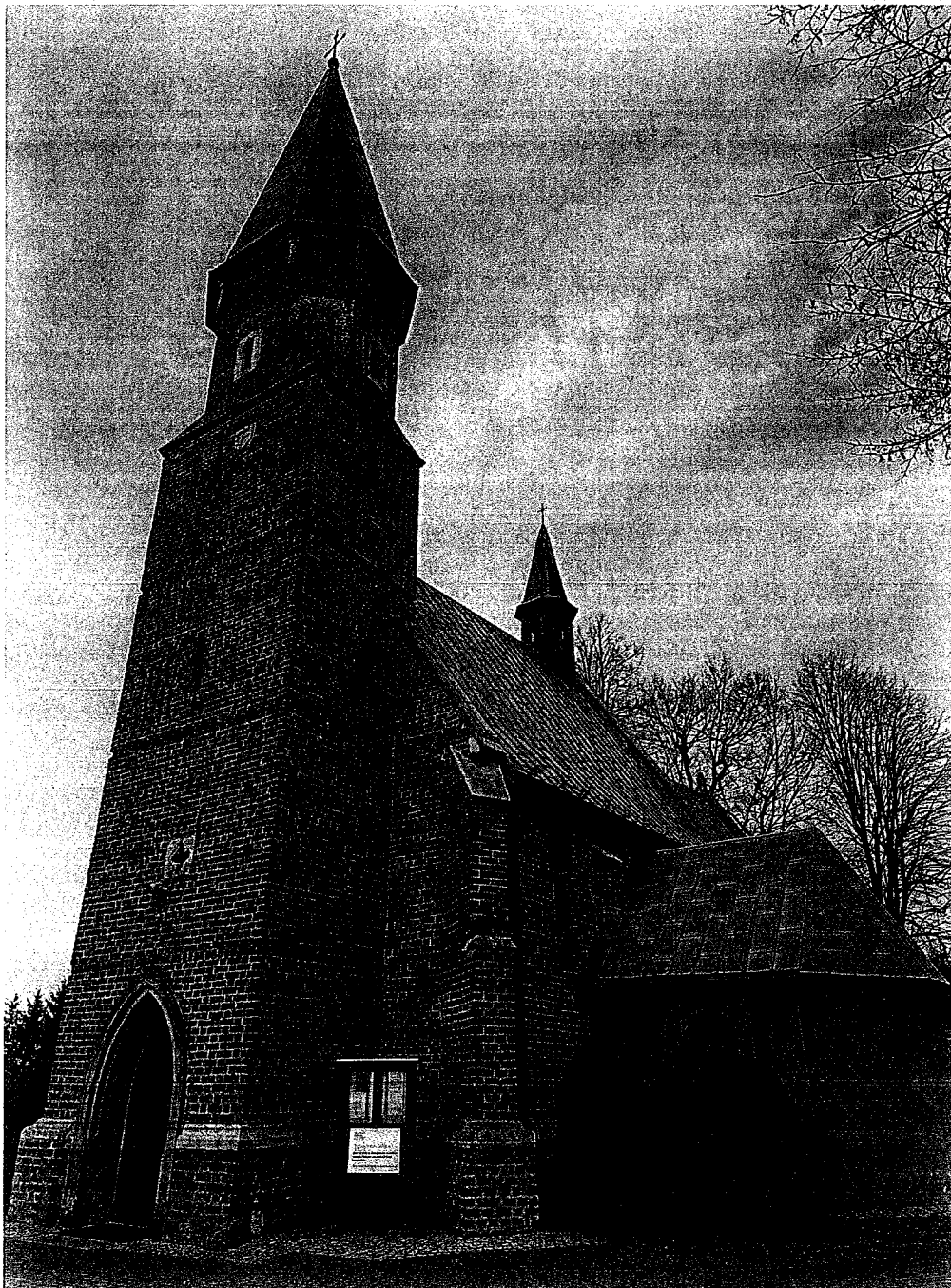
W latach od 1882 do 1906 roku dzięki rodzinie Potockich, kościół podlegał gruntownym remontom, w których trakcie wzniesiono po południowej stronie nową kaplicę, przebudowano najwyższą kondygnację wieży, częściowo zrekonstruowano szczyty i przekształcono wnętrze, między innymi zakładając sklepienie w prezbiterium.

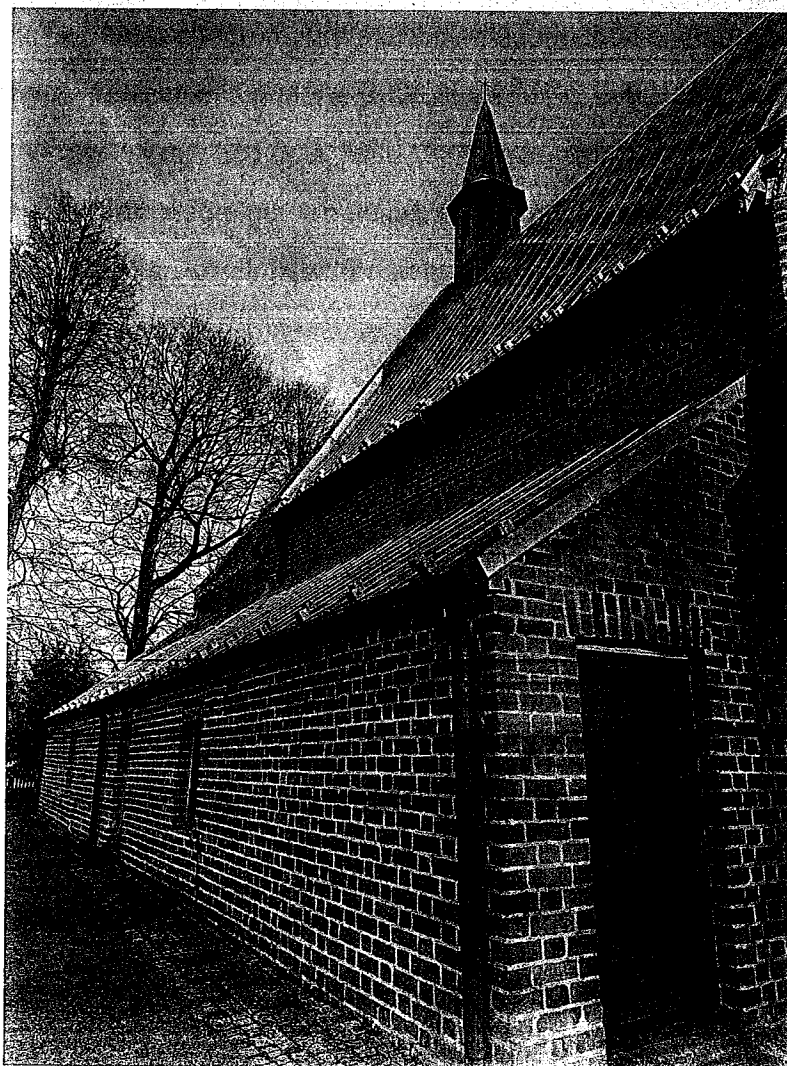
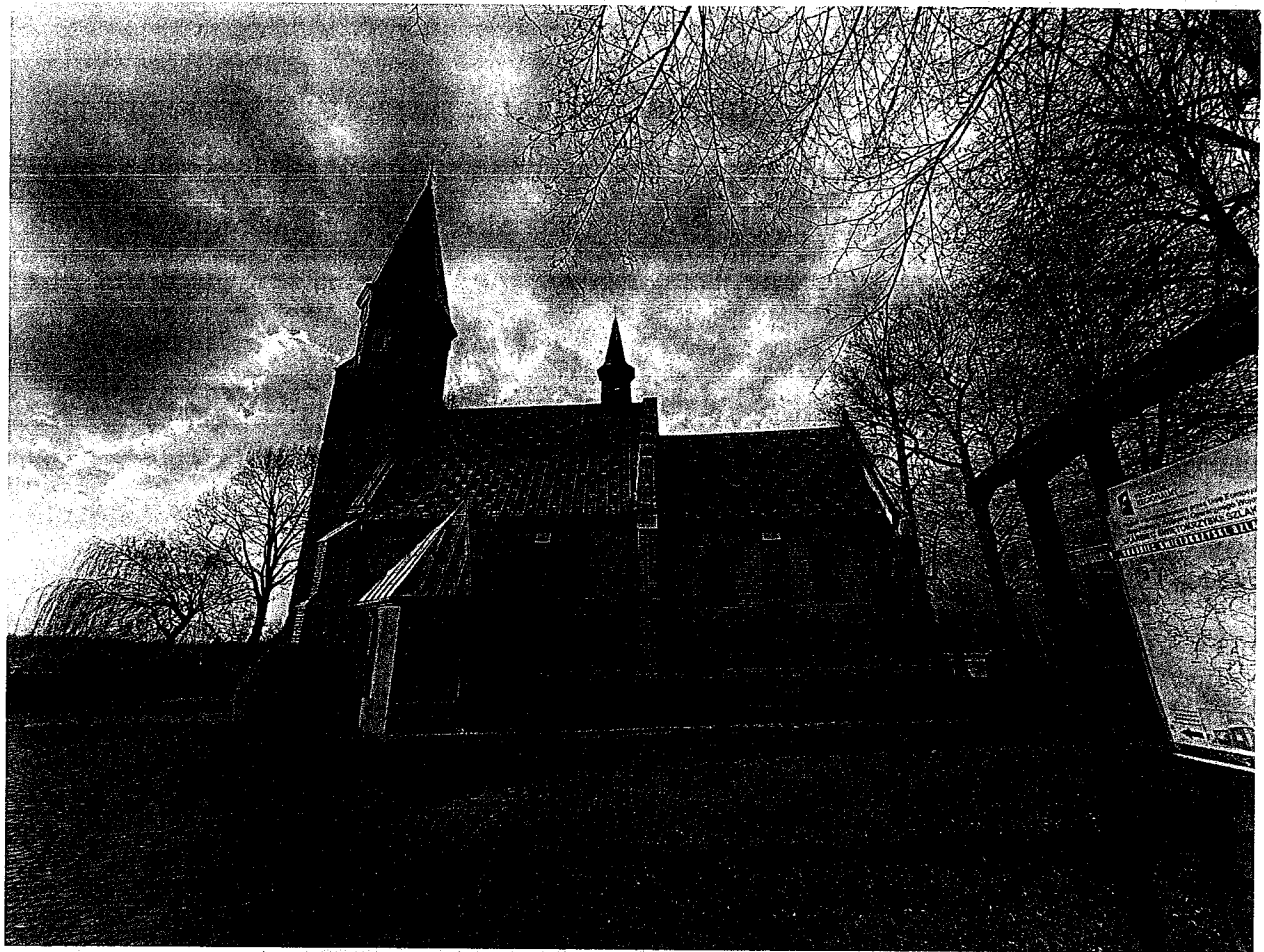
Kolejne remonty kościół przechodził w okresie 1926-1988 oraz w ostatnim dziesięcioleciu XX wieku.

W roku 1932 dobudowano północny aneks przy nawie tak zwany lamus, będący przedłużeniem zakrystii.

W 2020 roku zostały wyremontowane drzwi do kościoła – zabytkowe, metalowe drzwi pochodzą z 1390 roku i są najważniejszym ruchomym zabytkiem w moskorszewskim kościele.

9. Architektura

AROSTA WŁOSZCZOWE
 29-100 Włoszczowa
 ul. Wiśniowa 10

Archiwum

Kościół w Moskorzowie ma zwartą bryłę, złożoną z prostokątnej trzyprzęsłowej nawy oraz nieco niższego i węższego od niej, dwuprzęsłowego i zamkniętego prostą ścianą prezbiterium. Na osi nawy od strony zachodniej wznosi się pięciokondygnacyjna, na planie kwadratu wieża ze sklepioną kruchtą, przy czym ostatnia kondygnacja wieży (o rzucie oktagonalnym, z wysokim ostrosłupowym hełmem) to efekt neogotyckiej przebudowy z przeł. XIX i XX w. Nawa i prezbiterium świątyni opięte są szkarpami. O gotyckim charakterze kościoła świadczą również ostrołukowe okna w ścianie pd. oraz zamurowane obecnie okno z kamiennym maswerkiem we wsch. ścianie prezbiterium. Strome namiotowe dachy świątyni oraz ostrosłupowe hełmy wieży i sygnaturki były jeszcze do niedawna kryte gontem. Kościół wzniesiono w całości z cegły zwykłej oraz żerdówki w wątku gotyckim (tzw. polskim), zachowanym również - co godne uwagi - we fragmentach dobudowanych i restaurowanych (z wyjątkiem kaplicy od strony południowej). Ściany nawy i prezbiterium wieńczą fryzy wykonane z cegieł ułożonych rębem ukośnym; podobne fryzy rozdzielają kondygnacje wieży oraz szczyt zamknięcia prezbiterium. Kamienne są detale, częściowo oryginalne, częściowo rekonstruowane, w tym gzymsy cokołu, dwa zachowane pinakle, zdobione ornamentem roślinnym oraz herbem Pilawa, a także dwa gotyckie portale. W rekonstruowanym w latach 1892-1906 portalu zachodnim, prowadzącym do kruchty, znajdują się odnawiane i uzupełniane w tym okresie żelazne drzwi okute w ukośną kratę, z minuskułowym wstęgowym napisem „M. Clemens de Moskorzow hoc opus fecit-1380” oraz herbem Pilawa. W dolnych częściach ceglanych ścian kościoła (zwłaszcza po stronie pd.) widać niewielkie koliste dołki. Podobne dołki zarejestrowano na licach ścian kościoła w Rudawie koło Krakowa, gdzie według miejscowej tradycji wiercono je w czasie poświęcania mieczy przez rycerstwo przed wyruszeniem na wyprawy wojenne. Być może podobna jest geneza dołków w Moskorzowie, choć tutaj tradycja miejscowa jest nieco inna i opowiada o ich wierceniu drewnianym wiertłem w czasie obrzędu „wiosennego krzesania ognia”.

W okresie restauracji i przebudowy na przeł. XIX i XX w. założono sklepienia w kruchcie, prezbiterium i zakrystii, a także zbudowano nowy chór i kamienne łóżce w prezbiterium (nad zakrystią), otwarte do wnętrza oryginalnym kamiennym neogotyckim tryforium, stanowiącym jedną z osobliwości kościoła w Moskorzowie. Wyposażenie pochodzi z XVII-XIX w.

Pod posadzką prezbiterium kościoła znajdują się dwie krypty grobowe, dostępne przez sztygę ze schodkami, której otwór ukryty jest pod zachowaną do dziś płytą grobową. W obrębie krypty zach. zachowały się trzy trumny, stojące na zalanej wapnem warstwie wcześniejszych pochówków. Płyta grobowa, przykrywająca wejście do krypt, upamiętnia Krzysztofa Ważyńskiego, dziedzica wsi w latach 1630-1653.